

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Лора Христова Георгиева, д.м.

Катедра по социална медицина и организация на здравеопазването,
Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна,
член на Научното жури съгласно заповед №Р-109-298/27.09.2019 г.
на Ректора на МУ-Варна

Относно: Дисертационен труд на тема: „**Модели за грижи за здраве и благополучие на самотно живеещи възрастни хора**“
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
в област на висшето образование: *7. Здравеопазване и спорт*,
професионално направление: *7.4. Обществено здраве*,
специалност: *Управление на здравните грижи*.

Автор: **Янка Георгиева Маркова-Димитрова**

Научни ръководители: Проф. Силвия Борисова, д.оз.н.
Доц. Маринела Грудева, д.п.

Информация за процедурата: Янка Георгиева Маркова-Димитрова е зачислена като докторант в самостоятелна форма на обучение в докторската програма „Управление на здравните грижи“ към Катедрата по здравни грижи при МУ-Варна със заповед №Р-109-637/14.11.2018 г. на Ректора на МУ-Варна. Положила е успешно изпит за докторантски минимум по специалността и по чужд език. На основание решение на катедрения съвет относно готовността за публична защита, със заповед №Р-109-298/27.09.2019 г. на Ректора на МУ-Варна е отчислена с право на защита.

Представен е необходимият набор от документи на хартиен и електронен носител, в съответствие със законовите изисквания в Република България и процедурните правила за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в Правилника за развитие на академичния състав в МУ–Варна.

Биографична и кариерна информация за докторанта: Янка Георгиева Маркова-Димитрова е родена на 11.03.1970 г. в гр. Свищов. Дипломира се като медицинска сестра през 1988 г. в ИПЗКССО „Д-р Върбан Генчев“ - гр. Велико Търново. Надгражда образованието си в Медицински университет – Плевен като бакалавър (2009 г.) и магистър (2011 г.) по „Управление на здравни грижи“, както и в магистърската програма „Мениджър в здравеопазването“ (2015 г.) в Технически университет – Габрово. Започва професионалния си път през 1988 г. като медицинска сестра в МБАЛ „Д-р Димитър Павлович“ – гр. Свищов, където работи в хирургично отделение, хемодиализа, отделение по анестезиология и интензивно лечение. В периода 2012-2015 г. е медицинска сестра в МОБАЛ „Д-р Стефан Черкезов“ – гр. Велико Търново, в отделенията по анестезиология и интензивно лечение, и ортопедия и травматология. От 01.10.2015 г. е асистент в Катедрата по здравни грижи към Филиал – Велико Търново на Медицински университет – Варна.

Солидна база за изследователската работа на Янка Маркова-Димитрова в сферата на здравните грижи е нейният над 26-годишен богат клиничен опит с пациенти на различна възраст и с различна патология, както и двукратно заеманата административна позиция на старша медицинска сестра. За интереса ѝ към грижите в домашни условия свидетелства работата като хоноруван преподавател за подготовка на социални асистенти и домашни помощници за чужбина, в Центъра за следдипломна квалификация към Техническия университет в гр. Габрово от 2014 г. Участва като съавтор в две учебни ръководства: за социални асистенти и за домашен помощник. Ползва руски език на добро ниво.

Актуалност на темата на дисертационния труд: Популационното застаряване е силно изразено в България, което поставя грижите за хората в напреднала възраст сред сериозните здравни предизвикателства. Възрастните хора се нуждаят не толкова от активно лечение, колкото от внимание и продължителни грижи, защото патологията при тях е предимно хронична, а подвижността им е ограничена. Концентрацията на лечебните заведения и аптеките в големите градове, в съчетание с липса на обществен транспорт, прави достъпа на възрастното население до медицински грижи и лекарства проблематичен. Интензивната урбанизация и емиграция на лица в трудоспособна възраст водят до обезлюдяване на малките населени места, където възрастните хора остават преобладаваща част от населението и са принудени да се справят сами при здраве и болест. Промяната в модела на семейството през последните десетилетия разрушава традиционното съжителство на поколенията в едно домакинство и обрича много възрастни хора не само на самота, но и на проблемно физическо оцеляване.

Предвид посочените аргументи темата на дисертационния труд е много актуална. Проблематиката касае не само възрастните хора, но и системите на здравеопазване и социални грижи, както и самото обществено функциониране.

Общо описание на дисертационния труд: Дисертационният труд е написан на 176 стандартни страници и съдържа 65 фигури, 10 таблици и 9 приложения. Библиографският списък включва 184 източника, от които 121 на кирилица, 51 на латиница и 12 интернет адреса.

Литературният обзор съдържа шест раздела. Подробно са разгледани биологичните и социалните аспекти на стареенето. Голяма част от текста е посветена на демографските тенденции в световен мащаб и в България. Специално внимание е отделено на международния опит в организацията на грижи за лица в напреднала възраст.

Като оценявам положените усилия за обхващане на голям брой хетерогенни публикации, препоръчвам на докторантката да посочва коректно източниците на използваната информация, както и да се запознае по-обстойно с редица научни трудове на български изследователи, пряко свързани с дисертационната проблематика, което би допринесло за терминологичната и изследователската яснота на нейната научна работа.

Целта на дисертационния труд е да се проучат основните биологични и психо-социални потребности на самотно живеещите възрастни хора в област Велико Търново и да се обосноват оптимални модели за грижи при поддържане и възстановяване на здравето и благополучието. За постигане на целта са поставени седем задачи. Формулирани са четири изследователски хипотези, свързани с участието на медицинските специалисти в грижите за самотно живеещите възрастни хора и за вероятното подобряване на здравето и благополучието при прилагане на определен модел за грижи.

Методологията включва документален, социологически, експериментален и статистически методи.

С помощта на анкетни карти е направено проучване сред 300 лица на 65 и повече години от област Велико Търново, които са потребители на медико-социална помощ, както и сред 100 самотно живеещи, относно тяхното здраве, благополучие и потребности от грижи.

Чрез пряка анонимна анкета е проучено мнението на 200 медицински специалисти от болничната и извънболничната медицинска помощ и на 40 работещи в социалната сфера.

Под формата на експеримент е конструирано 6-месечно сравнително наблюдение на здравето на самотно живеещи възрастни хора, разделени на експериментална група от 31 лица и контролна група от 32 лица, в градовете Велико Търново, Горна Оряховица, Лясковец, Свищов и съседни на тях села. На лицата в експерименталната група се прилага специално разработен Модел за грижи: четирикратно посещаване от екипи обучени доброволци – студенти по специалност „Медицинска сестра“ от Филиала на МУ - Варна в гр. Велико Търново, които измерват основни жизнени показатели и полагат общи и специални грижи.

Всички респонденти са дали писмено информирано съгласие за участие в проучването.

Статистическата обработка на данните включва дескриптивна статистика, непараметрични методи за проверка на хипотези, вариационен, корелационен и регресионен анализ.

Резултатите са представени в шест раздела. Направена е териториална и демографска характеристика на област Велико Търново. Данните потвърждават както задълбочаващото се популационно застаряване, така и негативната тенденция към обезлюдяване, с нарастващ брой селища без население и малолюдни селища с под 100 и дори под 50 жители.

Обхванатите в проучването възрастни хора имат сходни социални проблеми. Ниските доходи (малка пенсия или социална помощ) водят до нисък жизнен стандарт и изразходване на повечето финансови средства за храна и лекарства. Болшинството от респондентите оценяват физическото и емоционалното си състояние като задоволително (най-ниската възможна степен). Достъпът до здравни услуги се определя като изключително труден от всички

възрастни хора, живеещи извън градовете. В случай на нужда самотно живеещите разчитат главно на спешна медицинска помощ или на органите на местната власт.

Над 80% от анкетиранияте медицински специалисти считат, че са добре подготвени да полагат грижи за възрастни хора в домашни условия, но 62% не могат да преценят дали действащата нормативна база се нуждае от промяна. В противовес, социалните работници не се чувстват подготвени за домашни грижи, но 58% от тях считат нормативната база за несъвършена. Сътрудничеството между здравния и социалния сектор се оценява като неефективно.

Интерес представлява получената информация от експерименталното прилагане на Модела за грижи. Резултатите доказват положителното въздействие на сестринските грижи относно съблюдаването на хигиенен, хранителен и двигателен режим, създаване на безопасна среда, формиране на умения за самонаблюдение, поддържане на добро емоционално състояние.

Изводите съответстват на поставените цел и задачи. **Препоръките** за оптимизиране на грижите за възрастни хора в домашна среда са адресирани към Министерството на здравеопазването, Министерството на труда и социалната политика и Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи.

Приносите са с оригинален и потвърдителен характер. Адмиравам разработването на авторския Модел за грижи и считам, че той не би трябвало да се ограничи само като „експеримент“ за целите на настоящото проучване, а да продължи да се прилага, което ще допринесе както за здравето на самотно живеещите възрастни хора, така и за обучението на студентите.

Авторефератът представя синтезирано основните елементи на дисертацията.

Във връзка с дисертационния труд са направени **четири публикации**, други две са под печат.

Заклучение: Дисертационният труд е посветен на актуален проблем. Приносите имат подчертана практическа значимост и висок потенциал за полезно приложение. Това ми дава основание да дам положителна оценка и да предложа на членовете на уважаемото Научно жури на Янка Георгиева Маркова-Димитрова да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор“ по специалност „Управление на здравните грижи“.

30.09.2019 г.
гр. Варна

Член на Научното жури:
/проф. д-р Л. Георгиева, д.м./